

Континуитет и промјена у спољној политици Републике Албаније

Albert Rakipi, *Albanian Foreign Policy the Perils of Change*, Albanian Institute for International Studies, Tirana, 2021, p. 274.

Крхкости малих и слабих држава истичу се како на међународном тако и на унутардржавном нивоу, и као такве увелико се одражавају на њихове спољне политике. У одговору на оваква питања, мале државе веома често теже савезима са већим и снажнијим државама и организацијама. Премда уважава преовладавајући утицај структуре међународног система на спољну политику малих и слабих држава, аутор наводи њихову способност за даљу спољнополитичку проактивност. Тиме Алберт Ракипи подвлачи међународну подршку и утицај у превазилажењу рањивости слабих и малих држава попут Албаније. Аутор даље испитује односе Албаније са Грчком и Италијом као њеним традиционалним партнерима, затим са Приштином, и на крају са Турском, а посебно Србијом као новинама у спољној политици Албаније. Бавећи се овим темама аутор добрано доприноси разумијевању спољнополитичке активности Албаније, као државе чији се значај за Западни Балкан и Републику Србију недвосмислено увећава. Аутор теоретска разматрања започиње разликовањем слабих и малих држава у међународним односима. Иако су обрасци спољнополитичког понашања Џин Хеј (*Jeanne Hey*) примјењиви на обје групе, аутор ваљано уочава засигурну слабост првих и на унутардржавном, поред међународног нивоа.¹ Унутрашње рањивости производе безбједносне пријетње (попут недостатка политичке легитимности) које слабе државе покушавају превладавати спољнополитичком активношћу. Будући да изградња функционалне државе (*state building*) представља суштински начин за превазилажење ових пријетњи, безбједносна агенда слабих држава тиме јесте развојна агенда која утиче да и њихова спољна политика постане развојна. Такође, аутор безбједносне пријетње протеже и изван слабих држава постављајући међународну улогу као неизоставну у процесу њихове изградње.

Према Ракипију, окончање хладноратовске међународне структуре на Балкану учинило је безбједносну дилему примарно унутардржавном, мијењајући и суштину разумијевања снаге једне државе. Преузимајући Холстијеву (*Kalevi Holsti*) дефиницију о снази државе, Ракипи државе на Балкану прецизира као слабе, проналазећи разлоге у недостатку

¹ Jeanne Hey, *Small states in World Politics*, Boulder, London, 2003, 5.

² Kalevi J. Holsti, *The state, War and the State of War*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, 83.

државне традиције, слабом економском развоју и ратовима из последње деценије XX вијека.² Проблематици првенственог економског или демократског и либералног институционалног развоја у изградњи балканских држава, Ракипи приступа предлажући истовремене обостране напоре. Носећу снагу у овом процесу аутор додјељује спољним актерима: САД/НАТО и посебно ЕУ у процесу интеграција.

Ипак, демократизација балканских држава праћена је политичком и безбједносном нестабилношћу које производе демократске дисторзије. Ове дисторзије аутор посматра као узроке постојања дјелимичне виртуелне државе у Албанији, карактеристичној по мањкавој примјени усвојене ЕУ легислативе. Аутор реално подвлачи албанску поларизовану политичку културу утемељену на теорији нулте суме. Импликације јесу држава која фактички представља дио друштва повезан са владајућом партијом кроз њено чланство или друге неформалне основе. Ракипи, ипак, наводи континуирану тежњу Албаније и осталих балканских држава ка развојној спољној политици услед унутрашњих рањивости. У том смислу оне се сусрећу са политиком условљавања ЕУ, као суштинском ознаком спољашњег подстицања реформи неопходних за остваривање поменуте спољнополитичке агенде.

Аутор првенствено разматра билатералне односе Албаније са Турском. Ракипи наводи линеарни постхладноратовски напредак међусобних односа и њихово стратешко партнерство из 2021. године. Аутор подвлачи константну војно-безбједносну потпору Анкаре и њену улогу у обнови ислама у Албанији. Поред ове подршке, од 2013. године присутан је наратив зависности међудржавних односа од личних релација премијера Едија Рама и предсједника Реџепа Тајипа Ердогана.³ Овакав наратив и отворена подршка предсједника Ердогана премијеру Рами и Социјалистичкој партији упућују аутора ка питању слабљења ЕУ перспективе Албаније у корист односа са Турском. Премда су ови односи произвели дешавања чије су исправности упитне из аспекта владавине права као стуба ЕУ интеграција (депортација „Гулениста“ и тирански споменик жртвама неуспјелог пуча у Турској), Ракипи наводи да је друштвено-политичка подршка ЕУ интеграцијама у Албанији унисона. Штавише, критике ЕУ не обухватају односе са Турском већ албанске крхке демократске стандарде. Ипак, како према аутору оваква констелација убудуће може шкодити међусобним односима, његов предлог о повратку неутралног приступа Турске према унутрашњој политици Албаније чини се прецизним. Следеће поглавље тематизује односе Албаније са Приштином. Аутор историјски анализира позицију

³ Ioannis Armakolas, Barbora Chrzová, Petr Čermák and Anja Grabovac (eds), *“Our Brother Erdogan” – From Official to Personal Relations of Political Leaders of Albania and Kosovo with the Turkish President*, Western Balkans at the Crossroads, The Prague Security Studies Institute, Prague, 2021, 157–158.

Албаније према Косову и Метохији (КиМ) унутар албанског националног питања. Истиче државне слабости Албаније и изостанак улоге матичне државе према Албанцима који су након њеног формирања, 1913. године, остали ван државних граница. Према аутору, КиМ су до 2008. године теоријски остали дио националног питања, међутим поменуте слабости упутиле су Албанију према подржавању „западних политика“ ка КиМ.

Међусобне односе Ракипи испитује кроз идеју уједињења Албаније и Приштине, коју дијели у реалну и митску сферу. Прва обухвата уопштено слабе међусобне односе, карактеристичне више по фолклору него суштинским садржајем и стратешким планирањем. Услед постојања „Југосфере“ економски односи заостају насупрот растућим социјеталним. У политичком смислу подривајући фактор јесте „патернализам“ Албаније (премијера Рама) према Приштини у дијалогу са Београдом, и употреба Приштине на унутрашњем нивоу у Албанији. Главни аргумент митске сфере јесте „исправка историјске неправде“ из поменуте 1913. Уочава се некритички приступ идеји међу подржаваоцима и истодобни изостанак конкретних политика за њено евентуално спровођење. Тако аутор идеји додјељује апстрактни и догматски статус. Сама идеја носи ризике замагљивања опскурних међусобних односа, регионалне нестабилности и отежања институционалне изградње, стога аутор предлаже удаљавање од исте. Билатералне односе Албаније и Грчке аутор такође дијели у двије сфере. Сфера реалног одликује се грчком подршком евроатлантским интеграцијама Тиране, обилним економско-социјеталним повезницама утемељеним на непосредном сусједству и масовној постхладноратовској миграцији Албанаца у Грчку. Коегзистирајућа сфера фиктивног карактеристична је по историјски заснованим међусобним спорењима и пратећим политичким тензијама. Ова спорења обухватају историјски наратив Сјеверног Епира, питање Чама и грчке заједнице у Албанији које аутор прецизно изоставља из активне међудржавне агенде.⁴ Ипак, популистички приступ овим питањима, којима Ракипи додјељује митске одлике, чине да конкретна неразумијевања, попут уређивања међусобне морске границе, производе далекосежније негативне последице него што имају такав потенцијал. Будући да су двије сфере међузависне, аутор истиче да фиктивно онемогућава даљи развој ових односа у најбољем случају, односно производи цикличне кризе које добрано штете албанско-грчким односима у најгорем случају. Као и на претходном примјеру, аутор наглашава неопходност ослобођења од међусобних митова ради напретка албанско-грчких односа. Посебну

⁴ Bledar Feta, *Bilateral Governmental Communication: A Tool for Stronger Albanian-Greek Relations*, Friedrich Ebert Stiftung, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/albanien/14698.pdf>, 30/11/2022, 100-105.

пажњу односима са Србијом аутор посвећује након 2014. године, наводећи тадашњу спремност премијера Раде и предсједника Вучића за њихов развој. Док уважава економски напредак, Ракипи наводи мањак суштинског садржаја у односима и њихову путању ка *status quo* стању и погрешној стратешкој агенди.

Овакву карактеризацију аутор првенствено проналази у укључености Приштине и њеној претходно описаној употреби од стране Тиране у овим односима. Сходно томе, и чињеници да Отворени Балкан као иницијатива која не окупља све западнобалканске актере чини срж ове агенде, Ракипи наводи да је све мање простора за конкретну међудржавну сарадњу. Поред погрешне природе аутор сматра да је тренутна агенда ових односа неодржива. Први разлог јесте њено изостављање признања једнострано проглашене независности Приштине од стране Србије, што је према аутору начин за превазилажење овог замрзнутог конфликта и истовремено суштинског проблема свеукупних односа на Балкану. Други разлог јесте укљученост овог конфликта у односима Србије и Албаније, што према аутору не би требало да буде случај. Ракипи у закључку наводи да ће присутност Приштине у овим међудржавним односима онемогућити њихов даљи суштински развој. Ипак, тренутна динамика односа Србије и Албаније упућује нас ка преиспитивању овог ауторовог виђења.

Албанско-италијанске односе Ракипи анализира кроз догађања у последњој деценији прошлог вијека, као њиховом најинтензивнијем периоду. Аутор подвлачи историјско наслеђе међудржавних односа, регионалне и унутрашње кризе у Албанији 1991. и 1997. године као факторе утицаја у овим односима. Насупрот очекивањима, примјетан је низак ниво политичких односа услед поменутих криза које су од потенцијалног партнера обликовали статус Албаније као извор пријетњи и нестабилности. Такође, тадашња политика Италије наклоњена Србији, и њена перцепција да Албанија мора бирати између Рима или Атине, учинила је Тирану резервисаном. Аутор закључује да безбједносно поље односа представља њихов општи карактер, тј. да су поменуте кризе учиниле дјеловање Рима према Албанији прије реактивним него стратешки дугорочним.

Библиографија

- Armakolas, Ioannis, Chrzová, Barbora, Čermák, Petr and Grabovac, Anja (eds), *“Our Brother Erdogan” – From Official to Personal Relations of Political Leaders of Albania and Kosovo with the Turkish President*, Western Balkans at the Crossroads, The Prague Security Studies Institute, Prague, 2021, 153–168.
- Bledar, Feta, *Bilateral Governmental Communication: A Tool for Stronger Albanian-Greek Relations*, Friedrich Ebert Stiftung, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/albanien/14698.pdf>, 30/11/2022, 71–106.
- Hey, Jeanne, *Small states in World Politics*, Boulder, London, 2003, 230.
- Holsti, Kalevi J., *The state, War and the State of War*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, 254.
- Rakipi, Albert, *Albanian Foreign Policy the Perils of Change*, Albanian Institute for International Studies, Tirana, 2021, 274.

Стефан БОШКОВИЋ